

УДК 657

Економічні науки

Баланюк Іван Федорович

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування*

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Balaniuk Ivan

*Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of Accounting and Taxation
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*

ORCID: 0000-0002-8320-6383

Лиско Оксана Володимирівна

*кандидат економічних наук,
завідувач відділення обліку, фінансів та сфери обслуговування*

*Відокремлений структурний підрозділ
«Коломийський економіко-правовий фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»*

Lysko Oksana

*Candidate of Economic Sciences,
Head of the Department of Accounting, Finance and Service Sphere
Separate Structural Unit "Kolomiysk Economic and Legal College of the
State University of Trade and Economics"*

ORCID: 0009-0001-0115-586X

Лиско Володимир Андрійович

*здобувач освітнього ступеня «магістр»
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

Lysko Volodymyr

*Master's degree holder
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
ORCID: 0009-0001-4127-4695*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЦТВА ТА ЇХ ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ACCOUNTING AND ANALYTICAL ENSURING THE MANAGEMENT OF PRODUCTION COSTS AND THEIR ECONOMIC CONTROL

***Анотація.** Вступ. У статті узагальнено підходи до обліково-аналітичного забезпечення управління витратами виробництва. Правильна та чітка організація обліку, аналізу та контролю витрат виробництва, впливає на формування собівартості продукції та точність визначення прибутку підприємства. Вирішенню проблем ефективного управління витратами виробництва сприяє застосування ефективних методик обліку, аналізу та контролю, у зв'язку з цим проведення досліджень передбачає удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління витратами виробництва та надання керівникам оперативної інформації необхідної для прийняття ефективних управлінських рішень. Це обумовлює доцільність подальших досліджень обліково-аналітичного забезпечення управління витратами виробництва.*

***Мета.** Метою статті є вивчення сучасного стану обліково-аналітичного забезпечення та економічного контролю витрат на виробництво продукції та надання практичних рекомендацій щодо удосконалення обліково-аналітичної системи управління витратами виробництва підприємства.*

***Матеріали і методи.** Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо регулювання витрат виробництва; 2) наукові публікації вітчизняних авторів, у яких узагальнюються дослідження щодо обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими витратами та економічного контролю.*

У процесі дослідження застосовувалися такі методичні прийоми, абстрагування (для визначення чинників, що впливають на обсяги витрат); узагальнення та реалізації результатів (при формуванні висновків і пропозицій); інформаційних технологій ПЕОМ; нормативного

обліку та калькулювання собівартості виробництва й реалізації продукції (для застосування в виробництві) та інші методичні прийоми.

Результати. Методологія нормативного методу обліку витрат з використанням запропонованих рахунків і субрахунків відхилень дозволить фіксувати відхилення фактичних показників від нормативних в облікових документах, підвищить достовірність та оперативність облікової інформації та дозволить своєчасно попереджувати нераціональне використання сировини та втрати ресурсів.

Перспективи. Запропоновані рекомендації з удосконалення організації та методології обліку витрат виробництва дозволять підвищити оперативність і достовірність отриманої інформації для забезпечення процесу управління підприємством в умовах ринку.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, економічний контроль, витрати виробництва, калькуляція, собівартість продукції, метод нормативних витрат, системи "директ-кост".

Summary. Introduction. The article summarizes approaches to accounting and analytical support for production cost management. The correct and clear organization of accounting, analysis and control of production costs affects the formation of the cost of production and the accuracy of determining the company's profit. Solving the problems of effective management of production costs is facilitated by the application of effective methods of accounting, analysis and control, in this regard, conducting research involves improving the accounting and analytical support for the management of production costs and providing managers with operational information necessary for making effective management decisions. This determines the expediency of further studies of accounting and analytical support for the management of production costs.

Purpose. The purpose of the article is to study the current state of accounting and analytical support and economic control of production costs and

providing practical recommendations for improving the accounting and analytical system of enterprise production cost management.

Materials and methods. The materials of the study are 1) regulatory and legal support for the regulation of production costs 2) works of home authors which summarize research on accounting and analytical support for production cost management and economic control.

In the course of the study the following methodological techniques were used: abstraction (to determine the factors influencing the behavior of costs); generalization and implementation of the results (in the formation of conclusions and proposals); computer information technology, normative accounting and costing of production and sales of industrial products (for use in production) and other methodological techniques.

Results. The methodology of normative cost accounting using the proposed accounts and subaccounts of deviations will allow recording deviations of actual indicators from the normative ones in accounting documents, increase the reliability and efficiency of accounting information and prevent irrational use of raw materials and loss of resources in time.

Discussion. The proposed recommendations for improving the organization and methodologies of production cost accounting will increase the efficiency and reliability of the information obtained to ensure the process of enterprise management in the market conditions

Key words: *accounting and analytical support, economic control, production costs, costing, production cost, method of standard costs, direct-cost systems.*

Постановка проблеми. Діяльність суб'єктів господарювання, не залежно від виду діяльності чи форми власності, спрямована на отримання кінцевого фінансового результату – прибутку. Сама сума отриманого прибутку залежить від обсягу отриманого доходу та суми понесених витрат протягом звітного періоду. Кінцевим результатом діяльності суб'єкта господарювання є виробництво продукції, яка є

конкурентоспроможною, забезпечення зростання прибутку, поліпшення його соціально-економічного розвитку.

На управління витратами впливає оперативність обліку та контролю за витратами ресурсів, за центрами відповідальності та місцями виникнення, а також дотримання стандартів якості продукції та складових собівартості. Проведені дослідження управління витратами виробництва показують, що функції обліку в цій сфері мають певні недоліки та потребують удосконалення. Висока собівартість продукції зумовлена тим, що не забезпечується повна аналітичність обліку перевитрат ресурсів у ході виробництва, виникнення технологічного браку, недотримання інформаційного циклу управління та інших недоліків.

Насамперед зміни необхідні у підвищенні оперативності інформації, а також у виявленні перевитрат та відхилень від технологічних нормативів. Для досягнення зазначених цілей необхідно, зокрема, удосконалити комп'ютеризацію нормативного обліку та використовувати міжнародні стандарти обліку. Ці кроки, дадуть можливість зростання оперативності управління витратами, а як наслідок – підвищення конкурентоспроможності продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових розробок і публікацій показав, що особливості обліково-аналітичного забезпечення управління витратами виробництва та їх економічний контроль виступають предметом дослідження науковців. Серед них І.Б. Садовська, Т.В. Божидаркін, К.Є. Нагірська [13], М.Т. Білуха, Т.В. Микитенко [2], О.А. Шуст, С.І. Мельник, І.В. Свиноус, І.Ф. Баланюк [11], Л.С. Сас, Т.Л. Кузьмін, М.В. Смушак [1], О.В. Зінченко, К.І. Сайко [6], О.В. Лишиленко [9], С.Л. Іваніна [7], С.Ф. Голов [5], Ю.А. Верига [4], Ф.Ф. Бутинець [3] та ін. Наукові праці вчених в цій галузі, безперечно, є важливим внеском в удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління витратами виробництва. Водночас постійний розвиток облікової практики, запровадження міжнародних

стандартів обліку і звітності, проблематика обліково-аналітичного забезпечення управління витратами залишається актуальною та потребує подальшого дослідження, зокрема розроблення конкретних напрямів та рекомендацій з удосконалення обліку витрат виробництва, методики проведення їх аналізу, посиленні контрольної та інформаційної функцій обліку в управлінні виробничим процесом. Доцільно також застосовувати сучасні методи попереднього і поточного контролю дотримання нормативів витрат.

Метою статті є вивчення сучасного стану обліково-аналітичного забезпечення та економічного контролю витрат на виробництво продукції та надання практичних рекомендацій щодо удосконалення обліково-аналітичної системи управління витратами виробництва підприємства.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: нормативно-правове забезпечення щодо регулювання витрат виробництва; роботи вітчизняних авторів, у яких узагальнюються дослідження щодо обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими витратами та економічного контролю.

У процесі дослідження застосовувалися такі методичні прийоми, абстрагування (при визначенні чинників, які впливають на поведінку витрат); узагальнення та реалізації результатів (для формування висновків та пропозицій); інформаційних технологій ПЕОМ; нормативного обліку та калькулювання собівартості виробництва й реалізації промислової продукції (для застосування в виробництві) та інші методичні прийоми.

Виклад основного матеріалу. Виробництво продукції передбачає здійснення витрат, які визначають величину її собівартості. Витрати на виробництво можна виокремити як одним із центральних об'єктів обліку підприємства, оскільки потребують постійного контролю з боку управлінського персоналу. Вирішення даних завдань забезпечується належним обліково-аналітичним забезпеченням, досконалою системою бухгалтерського обліку, економічного аналізу і контролю, які

задовольняють потреби для прийняття оптимальних управлінських рішень внутрішніми користувачами.

Виробничі витрати займають найбільшу частину в сукупності витрат підприємства. Визначення собівартості продукції дає можливість дослідити динаміку її зміни в сторону збільшення чи зменшення за визначений період, а також здійснити аналіз її структури за статтями калькуляції. Чим нижча собівартість продукції, тим сильнішою є позиція підприємства на споживчому ринку, надаючи більше аргументів у конкуренції за споживача. Отже, собівартість також є якісним показником, що відображає організацію виробничого процесу та ефективність діяльності підприємства в цілому.

Важливим завданням бухгалтерського обліку є визначення собівартості продукції. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами виробництва та калькулювання собівартості продукції повинно забезпечити повне та достовірне визначення фактичних витрат, що пов'язані з виробництвом продукції, а також обчислення собівартості конкретних її видів.

Собівартість продукції визначається після закінчення звітного періоду. Тому оперативне управління витратами потребує побудови економічно обґрунтованої їх класифікації у розрізі складових частин собівартості (тобто елементів та статей витрат). Для цього необхідна відповідна класифікація витрат, яка сприятиме розумінню їх суті та реалізації всіх функцій оперативного управління ресурсами.

Витрати виробництва різняться за складом, економічним призначенням, питомою вагою у виготовленні та реалізації продукції, а також залежать від обсягу виробництва та інших факторів. Це є підставою для групування витрат за установленими ознаками. Залежно від характеру виробництва витрати поділяють за видами продукції, етапами виробничого процесу. Місця виникнення витрат визначають ведення їх обліку за структурними підрозділами та центрами відповідальності. Також витрати

можна класифікувати за рядом інших ознак: економічними елементами, статтями калькуляції, цільовим призначенням, ступенем однорідності, способом включення у собівартість та часом виникнення [3, с. 173]. За економічним змістом витрати групуються за економічними елементами і статтями калькуляції [9, с. 284].

Витрати відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», групують за такими економічними елементами: матеріальні витрати; амортизація; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; інші витрати [10].

Проте групування витрат за економічними елементами не забезпечує інформацією про витрати для прийняття управлінських рішень. Для цього класифікацію витрат за елементами необхідно доповнити класифікацією за статтями калькуляції, що дасть можливість детальніше здійснювати аналіз собівартості продукції і знаходити резерви для її зниження. Перелік та склад статей калькуляції собівартості повинні визначатися наказом про облікову політику підприємства.

Згідно з вимогами НП(С)БО 16 «Витрати» можна використовувати наступні калькуляційні статті у розрізі елементів витрат [10].

До складу елемента «Матеріальні витрати» відносять вартість сировини і матеріалів; купівельних напівфабрикатів і комплектуючих виробів; палива і енергії; будівельних матеріалів; запасних частин; тари і тарних матеріалів; допоміжних і інших матеріалів, які витрачені у процесі виробництва.

До складу елемента «Витрати на оплату праці» відносяться: нарахована заробітна плата за окладами і тарифами; матеріальна допомога; премії і заохочення; оплата відпусток; компенсаційні виплати; оплата іншого невідпрацьованого часу; інші витрати для оплати праці.

До складу елемента «Відрахування на соціальні заходи» відносяться: відрахування на соціальне, індивідуальне страхування персоналу; відрахування на інші соціальні заходи.

До складу елемента «Амортизація» відноситься сума нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів й інших необоротних матеріальних активів.

До складу «Інші витрати» відносяться витрати операційної діяльності, які не увійшли до складу вище зазначених елементів [4, с. 152-155].

В залежності від способу включення витрат до собівартості вони поділяються на прямі і непрямі. Прямими називаються витрати які здійснюються на виробництво конкретного виду продукції та безпосередньо формують її собівартість на підставі первинних документів.

Витрати на виробництво, що не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного виду продукції та потребують розподілу між її видами називають непрямыми витратами.

Непрямыми витратами є загальновиробничі витрати, витрати, що забезпечують управління процесом виробництва; амортизація основних засобів та нематеріальних активів загальновиробничого призначення; витрати на утримання, ремонт, страхування, операційну оренду основних засобів та інших необоротних активів загальновиробничого призначення; витрати на вдосконалення технології та організації виробництва; на утримання виробничих приміщень; на організацію виробничого процесу; витрати на охорону праці, техніку безпеки та охорону навколишнього середовища; втрати від браку, витрати на оплату простоїв тощо.

В залежності від обсягів діяльності, витрати виробництва поділяються на змінні і постійні. Змінні витрати змінюються залежно від зміни обсягу виробництва. Постійними витрати, вважаються витрати величина яких не залежить від обсягу виробництва, а їх величина є постійною чи в незначній мірі при зменшенні чи збільшенні обсягу виробництва продукції.

Складовими собівартості є спожиті при виробництві виробничі запаси, основні засоби, трудові ресурси та інші витрати, які пов'язані з виробництвом.

Собівартість одиниці продукції розраховується як відношення витрат, які пов'язані з її виробництвом та кількості продукції, яка вироблена за обліковий період.

Залежно від того, які витрати обліковуються при формуванні собівартості, можна виділити наступні її види:

- виробнича собівартість, що визначається як сума прямих витрат виробництва, частини загальновиробничих витрат з організації та управління виробництвом, що пов'язані з виробництвом продукції;

- повна собівартість, що визначається як сума виробничої собівартості частини адміністративних витрат підприємства та частини витрат на збут;

- маржинальна собівартість, визначається включенням до її складу тільки прямих змінних витрат без врахування прямих постійних витрат виробничого підрозділу підприємства [9, с. 331-332].

Сукупність методів аналітичного обліку витрат на виробництво та економічних розрахунків для визначення собівартості продукції складає метод калькулювання. Основні методи калькулювання включають попередільний (попроцесний) метод та позамовний метод.

Попередільний метод включає два способи: однопередільний; багатопередільний.

При однопередільному методі виробництво продукції складає одне ціле від першої до останньої операції.

При багатопередільному методі виробництво продукції поділено на ряд технологічних процесів, що складають переділи, результатом кожного з цих переділів є отримання напівфабрикатів, деталей, вузлів чи комплексів. Готовий виріб, що включає деталі, вузли, комплекти, отримують вкінці останнього переділу.

При позамовному методі об'єктами калькуляції собівартості продукції є окремі, виконані за замовленням виробу, роботи та надані послуги.

Для зменшення надмірних витрат, що пов'язані з виробництвом продукції та з метою встановлення відхилень фактичних витрат та нормативних – використовують нормативний метод калькулювання собівартості продукції. При застосуванні даного методу підставою визначення фактичної собівартості виступає нормативна калькуляція, що складається на початку облікового періоду за кожним видом продукції на основі затверджених норм щодо витрат сировини, матеріалів, оплати праці та інших витрат статей калькуляції.

При застосуванні нормативного методу важливим є калькулювання собівартості на підставі задокументованих відхилень від визначених норм. Співставлення фактичних витрат на виробництво продукції та нормативних витрат забезпечує можливість виявити та проаналізувати відхилення, що відбулися як в сторону їх збільшення, так і в сторону їх зменшення. Створення умов аналізу відхилень та усунення їх негативного впливу на калькулювання собівартості тісно взаємопов'язані оперативністю обліку і надання необхідної інформації керівництву для прийняття відповідних рішень [9, с. 333-334].

При нормативному методі основою обліку виступають чинні норми і нормативи технологічних витрат, кошториси загальновиробничих і загальногосподарських витрат та нормативні калькуляції. Від дає можливість здійснювати ефективне управління процесом виробництва, а також здійснювати своєчасний вплив на рівень витрат виробництва та формування собівартості продукції, щоденно визначати і фіксувати розмір, причини та винуватців у відхиленні фактичних витрат виробництва від затверджених норм, оперативно виявляти не враховані резерви, своєчасно інформувати про нераціональне використання сировини та матеріалів, а також визначати результати роботи підрозділів підприємства.

Проте нормативний облік витрат виробництва продукції теж потребує удосконалення. Традиційна методика нормативного обліку витрати передбачає, що витрати які перевищують встановлені норми відносяться до витрат виробництва, а це суперечить вимогам національного стандарту. Вона орієнтована не на реалізацію, а на виробництво, і як наслідок не дає можливості визначити обґрунтовану ціну.

Крім того, аналіз собівартості продукції у разі застосування нормативного обліку здійснюється за узагальненими показниками, тому що відхилення від норм не відображаються на рахунках бухгалтерського обліку. Удосконалити нормативний метод обліку витрат у виробництві рекомендуємо за допомогою здійснення записів про відхилення від норм безпосередньо в облікових бухгалтерських регістрах. Таким чином поліпшиться контроль за формуванням собівартості, що сприятиме процесам управління витратами. У відповідності до даного методу витрати виробництва доцільно обліковувати за фактичними даними, виробництво продукції – за нормативними, а незавершене виробництво – за нормативами з корегуванням на відхилення.

Для відображення нормативних витрат та відхилень від норм на виробництвах доцільно ввести додаткові рахунки та субрахунки.

За дебетом рахунків відхилень від норм відображатимуться перевитрати, тобто від'ємні відхилення, а за кредитом – додатні.

В кінці кварталу перед складанням фінансової звітності проводиться коригування фактичних значень вартості сировини, матеріалів, готової продукції та собівартості реалізованої продукції на виявлені відхилення. Від'ємні відхилення відносять на собівартість реалізованої продукції (Д-т рахунка 901), а додатні – на виробничу собівартість продукції (К-т рахунка 23) [8].

Наведена система обліку витрат дозволяє отримувати більш достовірну інформацію про відхилення, до того ж користувач може

отримати її у будь-який спосіб. Крім того, з'являється можливість порівнювати очікувані та фактично отримані фінансові результати, а також оперативно усувати причини та наслідки негативних результатів, тобто ефективно управляти витратами на основі аналізу відхилень.

В залежності від ступеня охоплення обліком виробничих витрат виділяють калькулювання повної і неповної собівартості.

У НП(С)БО 16 «Витрати» Міністерство фінансів України запропонувало використовувати під час калькулювання собівартості продукції досвід міжнародної практики, а саме системи "директ-кост" [10]. Оскільки НП(С)БО 16 «Витрати» регламентує обчислення лише виробничої (обмеженої) собівартості, повна собівартість продукції підприємствами розраховується за власним бажанням. В нормативних документах методика такого розрахунку навіть не розглядається. Але без розрахунку повної собівартості неможливо ефективно управляти витратами, достовірно визначати ціну продукції, що не сприяє реальному ціноутворенню на продукцію на внутрішньому ринку. Крім того, без даних щодо повної собівартості виробів неможливо виявити нерентабельні види виробів та зняти їх з виробництва, а також відкоригувати ціни для підвищення конкурентоспроможності продукту на ринку чи збільшення прибутку, провести аналіз відхилень для прийняття відповідних управлінських рішень [13, с. 496-498].

Фактичний стан контролю собівартості продукції забезпечується в основному внутрішньогосподарським контролем. Особливістю внутрішньогосподарського контролю є те, що він здійснюється в момент вчинення та оформлення господарської операції. Це дозволяє своєчасно виявляти недоліки та вживати заходів щодо їх усунення [2, с. 28-29].

Втім на більшості підприємств внутрішньогосподарський контроль ігнорується. Найчастіше це відбувається тому, що робота фахівців, які здійснюють контроль, залежить від наявності бухгалтерських даних. Внутрішньогосподарський контроль проводиться лише тоді, коли стає

відомо про відхилення, і необхідно вжити відповідних заходів. На практиці інформація про відхилення надходить до керівництва підприємства з виробництва один раз на місяць. Така «оперативність» не дозволяє вчасно приймати відповідні рішення, коригувати ситуацію та попереджати непродуктивні втрати і виграти ресурсів.

Своєчасний оперативний внутрішньогосподарський контроль за рівнем прямих матеріальних витрат виробництва значно пом'якшив би ціновий тиск і дозволив би вжити відповідних економічних та технологічних заходів.

Практика порівняння результатів фактичних та нормативних калькуляцій після закінчення звітного місяця, коли вже не можна вплинути на рівень витрат, не дозволяє групувати інформацію про відхилення за причинами та винуватцями. Зрозуміло, що це аж ніяк не сприяє зниженню собівартості продукції. Тому застосування оперативного контролю витрат за інтегрованою базою даних дозволить своєчасно виявити та нівелювати негативні явища у виробництві (виникнення браку продукції тощо).

Актуальним є використання прийомів прогнозованого контролю за методом директ-косінгу. Такі прийоми дозволяють збалансувати потребу і наявність матеріалів для виготовлення продукції, не чекаючи бухгалтерських звітів, які надходять лише в середині наступного звітного місяця.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що методологія нормативного методу обліку витрат з використанням запропонованих рахунків і субрахунків відхилень дозволить фіксувати відхилення фактичних показників від нормативних в облікових документах, підвищить достовірність та оперативність облікової інформації та дозволить своєчасно попереджувати нераціональне використання сировини та втрати ресурсів.

Запропоновані рекомендації з удосконалення організації та методології обліку витрат виробництва дозволять підвищити оперативність і достовірність отриманої інформації для забезпечення процесу управління підприємством в умовах ринку.

Література

1. Баланюк І.Ф., Сас Л.С., Кузьмін Т.Л., Смушак М.В. Цифрові технології обліково-аналітичного забезпечення та економічного контролю аутсорсингової й консалтингової діяльності підприємств. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2024. Т. 1, Вип 20. С. 363-371. doi: <https://doi.org/10.15330/apred.1.20.363-371>.

2. Білуха М.Т., Микитенко Т.В. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит: підручник. К.: Українська академія оригінальних ідей, 2005. 888 с.

3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит». 7-ме вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2016. 832 с.

4. Верига Ю.А. Фінансовий облік: навч. посіб. / Ю.А. Верига, Т.В. Гладких, М.М. Орищенко. К.: «Центр навчальної літератури», 2024. 438 с.

5. Голов С.Ф. Управлінський облік: підручник. К.: Лібра, 2003. 704 с.

6. Зінченко О.В., Сайко К.І. Методика калькулювання собівартості продукції та контроль за її формуванням для потреб управління. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/3387/1/20161207_505.pdf (дата звернення: 15.08.2024).

7. Іваніна С.Л. Облік витрат виробництва і контроль формування собівартості продукції в гумовотехнічній підгалузі: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04. Київ, 2006. 20 с.

8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств

і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення: 23.02.2024. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 10.09.2024).

9. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. К.: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2005. 528 с.

10. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 №318. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 10.09.2024).

11. Шуст О.А., Мельник С.І., Свиноус І.В., Баланюк І.Ф. та ін. Обліково-аналітичне забезпечення управління затратами в птахівництві: монографія. 3 f ред. О.А. Шуст. Біла Церква: ПрАТ Білоцерківська книжкова фабрика, 2021. 316 с.

12. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2011 № 1591. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11> (дата звернення: 10.09.2024).

13. Садовська І.Б. Бухгалтерський облік: навч. посіб. І.Б. Садовська, Т.В. Божидаркін, К.Є. Нагірська. К.: Центр учбової літератури, 2013. 688 с.

References

1. Balaniuk I.F., Sas L.S., Kuzmin T.L., Smushak M.V. (2024). Tsyfrovi tekhnolohii oblikovo-analitychnoho zabezpechennia ta ekonomichnoho kontroliu autsorsynhovoї y konsal'tynhovoї diialnosti pidpryiemstv. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*. Tom 1, Vyp 20. S. 363-371. doi: <https://doi.org/10.15330/apred.1.20.363-371>.

2. Bilukha M.T., Mykytenko T.V. (2005). Finansovyї kontrol: teoriia, reviziia, audyt: pidruchnyk. K.: Ukrainska akademiia oryhinalnykh idei [in Ukrainian].

3. Butynets F.F. (2016). Bukhhalterskyi finansovyi oblik: pidruchnyk dlia studentiv spetsialnosti «Oblik i audyt». 7-me vyd., dop. i pererob. Zhytomyr: PP «Ruta» [in Ukrainian].
4. Veryha Yu.A. (2024). Finansovyi oblik [tekst]: navch. posib. / Yu.A. Veryha, T.V. Hladkykh, M.M. Oryshchenko. K.: «Tsentr navchalnoi literatury» [in Ukrainian].
5. Holov S.F. (2003). Upravlinskyi oblik: pidruchnyk. K.: Libra [in Ukrainian].
6. Zinchenko O.V., Saiko K.I. Metodyka kalkuliuvannia sobivartosti produktsii ta kontrol za yii formuvanniam dlia potreb upravlinnia. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/3387/1/20161207_505.pdf [in Ukraine].
7. Ivanina S.L. (2006). Oblik vytrat vyrobnytstva i kontrol formuvannia sobivartosti produktsii v humovo-tekhnichnii pidhaluzi: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk. Kyiv [in Ukrainian].
8. Instruksiia pro zastosuvannia Planu rakhunkiv bukhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii [Instructions on the application of the Chart of Accounts for accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations]: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 30.11.1999 r. no. 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> [in Ukrainian].
9. Lyshylenko O.V. (2005). Bukhhalterskyi finansovyi oblik. Pidruchnyk. K.: Vyd-vo «Tsentr navchalnoi literatury» [in Ukrainian].
10. Natsionalne Polozhennia (standart) bukhalterskoho obliku 16 «Vytraty»: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31.12.1999 № 318. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (date of access: 24.07.2024)
11. Shust O.A., Melnyk S.I., Svyynous I.V., Balaniuk I.F. ta in. (2021). Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia zatratamy v ptakhivnytstvi: monohrafiia: z red. O.A. Shust. Bila Tserkva: PrAT Bilotserkivska knyzhkova fabryka [in Ukrainian].

12. Plan rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 09.12.2011 № 1591. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11> [in Ukrainian].

13. Bozhydarkin T.V., Nahirska K.Ie. (2013). Bukhhalterskyi oblik: navch. posib. K.: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].